LEOŠ ŠATAVA

ETNIKA BEZ STÁTU
a regionální jazyky v Evropě

Rozměry asimilace a revitalizace – 56 případů

LEOŠ ŠATAVA

ETNIKA BEZ STÁTU
a regionální jazyky v Evropě

0
250
500 km
Barentsovo moře
Gróňané
Kvenové
trvalé osídlení
Sámové
disperzní a dočasné osídlení
Tornedalští Finové
Norské moře
Faeřané
Atlantský oceán
Gaelové
Skotové
Severní moře
Ålanďané
Võrové/Setové
Livové
Latgalové
Žemaiťané
Frísové
Severní
Východní
Západní
Karaimové
Mařané
Velšané
Kašubové
dolnoněmčina
Cornwallané
Lužičtí Srbové
Vlámové
Valoni
Vilamovičané
Bretonci
Rusíni
Biskajský záliv
Burgenlandští Chorvati
Rétorománi
Rezijci
Gagauzové
Galicijci
Astuřané
Ladinové
Friulové
Istrorumuni
Lipované
okcitánské dialekty
Rusíni
Karakačani
Baskové
Meglenorumuni
Jaderské moře
Miranďané
Korsičané
Gořani
Pomaci
Katalánci
Moliští Chorvati
Sardové
Aromuni
Sarakačani
Středozemní moře
Cakónové

LEOŠ ŠATAVA

ETNIKA BEZ STÁTU
a regionální jazyky v Evropě

Rozměry asimilace a revitalizace – 56 případů

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Publikace vyšla s finanční podporou
Filozofické fakulty UCM v Trnavě.

Fotografie na:
Obálce – *Dvojjazyčná dopravní značka ve Walesu. Symbolicky ji lze chápat i jako podobenství obou možných směrů dalšího vývoje etnojazykových menšin – asimilace či revitalizace.*

Sámské ženy při cestě na mši v severonorské obci Masi (1998).

Přední záložce přebalu – *Nápis v angličtině na poštovní schránce v hlavním městě Navarry Pamploně (Iruña): „Toto není Španělsko, to je Euskadi (Baskicko),“ (1992).*

Zadní straně obálky – *Autor při pobytu v Laponsku.*

Odborný recenzent:
Doc. Ing. PhDr. Petr Kokaisl, Ph.D.

© Leoš Šatava, 2022
Photos © Tereza Hlaváčková, Freddy Planinschek,
Leoš Šatava, Laura Vasiliauskaité, 2022
Drawings © Martin Ďásek, 2022
Cover art © Žaneta Kortusová, 2022
Czech edition © Nakladatelství Epocha, Praha 2022

ISBN 978-80-278-0084-1 (print)

ISBN 978-80-278-1205-9 ePub
ISBN 978-80-278-1206-6 mobi
ISBN 978-80-278-1207-3 pdf

Obsah

ÚVODEM **9**
Etnicita a etnické menšiny v dnešním světě 14
Národy bez státu; jazyky bez etnicity 18
Vnitřní členění publikace 23

KULTURNĚ A POLITICKY ZFORMOVANÁ ETNIKA **27**
Baskové 28
Faeřané 34
Gagauzové 39
Galicijci 45
Gróňané 50
Katalánci 56
Lužičtí Srbové 63
Rétorománi 71
Sámové (Laponci) 76
Skotové 83
Velšané 88
Západní Frísové 94

JAZYKOVÉ A REGIONÁLNÍ SKUPINY S LIMITOVANOU ETNICITOU **99**
Ålanďané 100
Aromuni 104
Astuřané 110
Bretonci 113
Burgenlandští Chorvati 117
Cornwallané (Korňané) 122

Friulové (Furlanci) 126
Gaelové 129
Gorani (Goranci) 135
Karaimové 138
Kašubové 141
Korsičané 145
Kvenové 149
Ladinové 153
Lipované 158
Maňané (Manxané) 162
Pomaci 167
Romové 171
Rusíni 177
Sarakačani / Karakačani 183
Sardové (Sardiňané) 186
Sefardové (sefardští Židé) 190
Severní Frísové 194

JAZYKOVĚ VYMEZENÉ POPULACE 201
Cakónové (Tsakónové) 202
Dolnoněmci 204
Istrorumuni 208
Latgalové 213
Livové 218
Meglenorumuni 221
Miranďané 224
Moliští Chorvati 228
Okcitánci 230
Rezijci 235
Tornedalští Finové 238
Vilamovičané 241
Võrové/Setové 245
Východní (Saterlandští) Frísové 250
Žemaiťané (Žmuďané) 252

KOMPARACE 1:
RUSKÁ FEDERACE 257
Dagestán (etnická skladba) 258
Kalmyci 263
Povolžští Tataři 268

KOMPARACE 2:
MIMOEVROPSKÉ REGIONY 275
Čerokíové 276
Maoři 281
Tchaj-wan (původní etnika) 286

MINORITNÍ ETNICKÉ
A JAZYKOVÉ SKUPINY EVROPY 293

LITERATURA 301

SUMMARY 307

ÚVODEM

Samorostlý filozof Ladislav Klíma napsal v souboru textů, nazvaném *Vteřina a věčnost*, následující větu: „Raději být psem a štěkat na Měsíc, než malým evropským státem."[1] I když o míře nadsázky tohoto aforismu by jistě bylo možno diskutovat, je zjevné, že jistá míra handicapu je v případě malých státních útvarů takřka vždy přítomna.

Lze se tak domnívat, že totéž by bylo možno konstatovat, zaměnili-li bychom slovo „stát" za pojmy „národ" či „etnikum".[2] Platnost uvedené skutečnosti by byla ještě umocněna v případě populací nedisponujících vlastním politickým (státním či alespoň autonomním) útvarem.

Etnických populací bez vlastního národního státu přitom na světě je (a i výhledově bezpochyby bude) drtivá většina.[3] V tomto kontextu je naše optika výrazně zkreslena realitou evropského kontinentu, ve kterém se naopak až na výjimky – jako na prakticky jediném místě zeměkoule – prosadil „trojjediný" model či ideál jednoty jazyka, národa (etnicity) a politického útvaru.[4] Současně v tomto geografickém prostoru velká část etnických pospolitostí dospěla do

---

1) KLÍMA, Ladislav, *Vteřina a věčnost*, Praha: O. Štorch-Marien, 1927, s. 191.

2) Tématu handicapu (ale i předností) malého národa se v řadě svých postřehů a esejů dotkl Karel Čapek; srov. <https://www.pritomnost.cz/2021/05/24/z-archivu-mali-narodove-karla-capka/>; [30.4.2022]

3) MINAHAN, James, *Encyclopedia of the Stateless Nations. Ethnic and National Groups Around the World* (4 sv.), Westport: Greenwood Publishing Group, 2002; BODLORE-PENLAEZ, Mikael, *Atlas of Stateless Nations in Europe. Minority People in Search of Recognition*, Talybont: Y Lolfa, 2011.

4) HROCH, Miroslav, *Národy jako evropská zvláštnost?* (DVD). Praha: Filosofický ústav AV ČR, 2007.

stadia reálné (či alespoň latentní) státotvornosti.[5] Devatenácté století a počátek dvacátého věku se pak staly epochou, ve které se tradiční politická mapa Evropy nově konfigurovala v souvislosti se zmíněnou vizí „národních států". Takto definované politické celky se v dané souvislosti jak spojovaly (Německo, Itálie), tak i rozpadaly (Rakousko-Uhersko, Osmanská říše).

Zmíněný potenciál se však – pro mnohé snad překvapivě – nevyčerpal ani na přelomu 20./21. století – rozpad Československa a Jugoslávie či naopak znovusjednocení Německa na „národní" bázi jsou dokladem toho, že zdánlivě přežitý primordialistický přístup k fenoménům etnicity a nacionalismu byl sice ve společenskovědním diskursu a jeho paradigmatech povětšinou nahrazen nosnými a v současnosti dominujícími konstruktivistickými náhledy,[6] v praxi všedního dne (*banal nationalism*)[7] však prokázal a prokazuje nečekaně silnou životaschopnost.[8] Je také třeba zdůraznit, že „… je nemístné tento jev [tj. nacionalismus – pozn. autora] vztahovat k jakési ‚politické nevyzrálosti' a neřešení etnických rozporů v dříve nedemokratických společnostech…"[9] V kontextu emancipačních národních hnutí je naopak třeba plně vzít do úvahy i názor, že „… sebecílevědomější rozvoj hospodářský a kulturní […] nemůže se obejít bez stimulu státní a politické nezávislosti."[10]

---

5) Problematice státotvornosti národů a možných typů vývoje v rámci těchto snah se (především z geopolitického hlediska) na řadě míst zabývá práce: BAAR, Vladimír, *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava – Šenov u Ostravy: Ostravská univerzita–Tilia, 2002, kupříkladu s. 74–75.

6) ŠATAVA, Leoš, *Etnicita a jazyk. Teorie. Praxe, trendy: čítanka textů*, Brno: Tribun EU, 2013, s. 57–58.

7) BILLIG, Michael, *Banal Nationalism*, London: Sage Publications, 1995.

8) MANENT, Pierre, *Může existovat demokracie bez národa?*, in: Střední Evropa, roč. 13 (66), 1997, s. 17–26.

9) ŘEZNÍK, Miloš, *Formování moderního národa. (Evropské „dlouhé" 19. století)*, Praha: Triton, 2003, s. 9–10.

10) KUČERA, Karel, *O výklad našich nejnovějších dějin*, in: Tvar, roč. 3, 1992, č. 11, s. 4.

* * *

Při pohledu na společenskovědní produkci uplynulých dvou až tří dekád, zaměřenou na evropské minoritní populace, je možno vysledovat zjevný trend odklonu od etnického úhlu pohledu a posun k náhledu jazykovému. Stejně tak nová, sociálně antropologicky formulovaná prizmata usilují pohlížet na etnické jevy a problematiku za využití nových paradigmat, odlišných od dříve mnohdy spíše jen popisného, statického přístupu z pera etnografů/etnologů. Realita společenského dění v Evropě i mimo ni však pořád (samozřejmě s mnoha lokálními i dobovými variacemi a výkyvy) dokazuje, že tradičně,[11] tedy především primordialisticky[12] pojímaná etnicita v mysli mnoha lidí stále silně rezonuje. Do značné míry je to způsobeno tím, že její (mnohdy až překvapivá) úspěšnost se opírá o „deep, horizontal comradeship of the nation"[13] – tedy rovnostářskou podobu rozšířeného příbuzenství, stejně jako o geertzovské „primordial sentiments".[14]

Přitom je však zjevné, že procentuálně jen mizivá část etnických pospolitostí světa může z důvodů malé početnosti, nedostatečného stupně společenského vývoje a organizovanosti, geopolitických konotací či dalších příčin vlastním (byť i potenciálním) státem disponovat.[15] Pomyslná hranice mezi možností či nemožností vzniku

---

11) Tj. v podobě, jež se v evropských zemích formovala zhruba od roku 1800.

12) Primordialismus (na rozdíl od konstruktivistických teorií) pokládá etnicitu za mezigeneračně předávanou „přirozenou" danost.

13) ANDERSON, Benedict, *Imagined Communities. Reflection on the Origins and Spread of Nationalism*, London: Verso, 1983, s. 16 [český překlad: ANDERSON, Benedict, *Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu*, Praha: Karolinum, 2008, s. 23].

14) GEERTZ, Clifford, *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*, New York: Basic Books, 1973, s. 259–269 [český překlad: GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur. Vybrané eseje*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, s. 289–299].

15) BAAR, Vladimír, *Národy na prahu 21. století. Emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava – Šenov u Ostravy: Ostravská univerzita – Tilia, 2002, s. 71–75.

státnosti je velmi vágní. Zahrnuje případy velkých populací, které ani po desetiletích snah ustavení vlastního státu nedosáhly; v jiných případech byla etniku státní samostatnost naopak takřka oktrojována v kontextu politických změn. Stejně tak k transparentnosti dané problematiky nepřispívá nepřehledná – mnohdy spíše z pozice vítězů interpretovaná – otázka rozdílů mezi právem národů na sebeurčení a (nežádoucím či nepřípustným) separatismem.[16]

Etnicita a s ní spjaté snahy po sebeurčení jsou dnes oproti dřívější perspektivě stále výrazněji chápány jako pouze jedna z možných podob kolektivní identity, vedle jiných, neetnicky konstruovaných společenských vzorců (kupříkladu konfesního zařazení či příslušnosti ke společenské třídě) či situačních identit.[17] Identifikace s etnickou pospolitostí a na tomto principu (platformě) vzniklým národním státem[18] je však zároveň v Evropě (zčásti také na jiných místech světa) i nadále emočně stále velmi silnou záležitostí. Absence vlastního státního útvaru může být vnímána jako reálný, latentní anebo jen fantomový handicap; v závislosti na početní velikosti, politicko-ekonomickém významu, geopolitických či dějinných souvislostech je však téměř každý konkrétní případ specifický.

---

16) Tamtéž, s. 328.

17) UHEREK, Zdeněk, *Anthropology of Ethnicity. A Critical Review*, in: Český lid, roč. 81, č. 4, 1994, s. 334.

18) Zde je ovšem třeba připomenout rozdílné pojímání fenoménu „národa" v západní Evropě (výrazná tradice politického/státního / občanského principu) a na východě našeho kontinentu (dominantní jazykový/etnokulturní model). V současnosti oba uvedené přístupy zčásti prolínají a splývají.

Etnicita a etnické menšiny v dnešním světě

Ještě v poslední třetině dvacátého století bylo možno setkat se – v odborných i laických kruzích – s názory, že národní příslušnost (etnicita) bude postupně ztrácet na významu, eventuálně že zcela vymizí. Nejpozději praxe devadesátých let však jasně ukázala, že **etnická, kulturní a jazyková různorodost** lidstva, používaná jako prvek sebeidentifikace, není něčím zastaralým, nedůležitým či přežilým. To platí nejen o její dvě století staré společenské funkci; v dnešním, stále výrazněji se globalizujícím světě je zmíněná rozmanitost vysoce hodnocena jako bohatství lidstva, s určitou hyperbolou dokonce jako součást ekologie.

Psychologové rovněž potvrzují důležitost hledání **identity** v „malých světech" umožňujících vytvořit si určitou skrýš před „velkým, globálním světem".[19] Právě v dané souvislosti může etnojazyková rovina nabýt mimořádného významu.

Práva malých etnik a jejich jazyků našla v poslední době svůj výraz také v řadě **mezinárodních smluv a konvencí**; jsou rovněž nahlížena v souvislosti s obecnými **lidskými právy**.

- **Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (1994)** – v České republice vstoupila v platnost od 1. 4. 1998
- **Evropská charta regionálních či menšinových jazyků (1992)** – v České republice vstoupila v platnost od 1. 3. 2007

---

19) V intencích pojmů německého sociologa Ferdinanda Tönniese „Gemeinschaft" a „Gesellschaft".

Pohled do historie

Etnické vědomí a národnostní otázka, tak jak je chápeme dnes, jsou relativně mladým jevem – při určitém zjednodušení je možno říci, že jsou produktem měnících se společenských idejí a ekonomických změn (zejména průmyslová revoluce) na počátku 19. století. Středověká Evropa chápala národ – přes nepochybnou existenci a uvědomování si etnických a jazykových rozdílů – v jeho teritoriální podobě, tedy jako souhrn obyvatel konkrétního území, respektive poddaných určitého panovníka. Toto (v novodobém prodloužení „občanské") pojetí se dodnes do značné míry udrželo v zemích západní Evropy (Francie, Velká Británie…), vyznačujících se dlouhou tradicí státnosti a ztotožňováním „národního" a „státního" principu (anglické slovo *nationality* znamená především „státní příslušnost"). Oproti tomu ve střední a jihovýchodní Evropě se od počátku 19. století prosadilo spíše herderovské pojetí národa, zdůrazňující kritéria společného jazyka a kulturních znaků a povyšující národní (tj. etnickou) příslušnost nad jiné hodnoty.

Druhá polovina 19. a počátek 20. století pak byly obdobím rozmachu etnicky definovaných hnutí v Evropě,[20] která po první světové válce vyústila ve vznik řady nových, národních států (včetně Československa). Zatímco kolem roku 1910 tvořili příslušníci etnik, nemajících vlastní národní stát, zhruba 25 % obyvatelstva Evropy, k roku 1930 klesl jejich podíl na pouhá 4 %.[21] V této souvislosti je však třeba opětovně připomenout, že princip „národního" (tj. na jednotné etnicitě obyvatel založeného) státu nalezneme na jiných kontinentech jen sporadicky.[22]

---

20) HROCH, Miroslav, *Evropská národní hnutí v 19. století*, Praha: Svoboda, 1986; HROCH, Miroslav, *V národním zájmu. Požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století ve srovnávací perspektivě*, Praha: Lidové noviny, 1999.

21) KREJCI, Jaroslav, *Ethnic problems in Europe*, in: GINER, Salvador – ARCHER, Margaret S. (eds.), Contemporary Europe. Social structures and cultural patterns, London: Routledge & Kegan Paul, 1978, s. 141.

22) V zemích třetího světa je možno hledat inspiraci evropskými etnopolitickými modely kupříkladu v separatistických snahách I(g)bů o vytvoření státu Biafra, mi-

I přes politické rozčlenění Evropy na etnické bázi, úpravy hranic a výměnu obyvatelstva však v mnoha zemích přetrvaly silné etnické menšiny, respektive i celá (většinou početně limitovaná) nestátní etnika. Od šedesátých až sedmdesátých let 20. století pak u řady z nich (Velšané, Baskové, Katalánci, Bretonci aj.) došlo k etnickému znovuoživení – zvýšení kulturně-politických snah o zachování etnických a jazykových specifik, zčásti i na militantní bázi.[23] Politicko-společenské změny ve východní Evropě na počátku devadesátých let, spojené také s rozpadem některých států, pak nastartovaly nový vzmach významu etnicity, spojený i s řadou tragických excesů. Z těchto příčin zesílily i antietnické tendence – odmítání etnicity jako potenciálního zřídla xenofobie a konfliktu.

Etnicita v současnosti

Míra etnického či (v občanském smyslu) národního vědomí se na individuální rovině i z kolektivního hlediska liší – její intenzita kolísá také v čase, v souvislosti s konkrétní situací i dalšími jevy.[24] Může oscilovat mezi vypjatým nacionalismem a příležitostnou, sváteční *Sunday ethnicity*;[25] lze také diferencovat mezi jeho emocionálním a racionálním typem.[26] Moderní forma tohoto sdíleného pocitu však celkově v nedávné minulosti prokázala svou životaschopnost, neboť je hluboce spjata s historickými kořeny a společenskými podmínkami (viz perenialistické směry teorie etnicity). V řadě sfér života spo-

---

litantním hnutí Tamilů na Srí Lance aj.

23) Do stejného rámce spadají i politické snahy Frankokanaďanů v Québecu, založené na jazykově-teritoriální bázi.

24) FISHMAN, Joshua A., *The Rise and Fall of the Ethnic Revival: Perspectives on Language and Ethnicity*, Berlin – New York – Amsterdam: Mouton, 1985, s. 517.

25) NOVAK, Michael, *The Rise of the Unmeltable Ethnics*, New York: Macmillan, 1971, s. 37.

26) Srov. EHALA, Martin, *Hot and cold ethnicities: modes of ethnolinguistic vitality*, in: Journal of Multilingual and Multicultural Development, roč. 32, č. 2, 2011, s. 187–200.

lečnosti za ni – přes kritické náhledy posledních dekád – vlastně ani neexistuje plnohodnotná náhrada.[27]

Avšak i když se v současném globalizovaném světě (donedávna mnohdy ostré) mezietnické hranice stírají či ustupují do pozadí, je etnicitu (respektive národ v jeho politické podobě) stále možno chápat jako jeden ze základních stavebních kamenů evropské společnosti. Samozřejmě: v jednom státě může společně žít (a v praxi také mnohdy žije) více etnik. Roste počet etnicky smíšených manželství; sílí i rovina dvojí identity, či dokonce multiplikovaných etnických identit. To se týká zejména populací, která nedisponují národním státem. Kromě autochtonních menšin nalezneme v Evropě také značný počet novodobých přistěhovalců, jejichž příchod – zejména od poloviny 20. století – etnickou mapu našeho kontinentu zásadně proměnil. Na tyto alochtonní, často rozptýlené skupiny však není možno nahlížet stejnou optikou, jako na zřetelně (mnohdy i teritoriálně) vymezené autochtonní populace s dlouhou tradicí.

Na celém světě samozřejmě nadále probíhá proces etnické a jazykové asimilace. Současně se však na řadě míst podařilo realizovat **etnojazykovou revitalizaci** – tj. oživení (obrození) asimilujících se, ještě nedávno zdánlivě k zániku odsouzených menšinových etnik, jejich kultur a jazyků.[28] O představení a reflexi této ambivalentní, dichotomické situace usiluje i text této publikace.

---

27) K aktuální kritice fenoménu národa: „Zdá se, jako by dnes princip demokracie s opovržením odhodil národ, který po dvě stě let používal jako nástroj a dopravní prostředek, někam do příkopu. […] Ale žádná nová politická forma se nikde neukazuje.“; MANENT, Pierre, *Může existovat demokracie bez národa*?, in: Střední Evropa, č. 13 (66), 1997, s. 20; viz také EHALA, Martin, *Signs of Identity. The Anatomy of Belonging*, London: Routledge, 2017.

28) ŠATAVA, Leoš, *Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

Národy bez státu; jazyky bez etnicity

Nestátní etnika jako fenomén

Jednotlivé subkapitoly textu práce jsou zaměřeny na etnika bez vlastního státního útvaru – především v Evropě. Právě v tomto světadílu se totiž model plné či alespoň výrazné jednoty etnojazykového společenství a adekvátního národního státu prosadil zdaleka nejkomplexněji; na ostatních kontinentech je (přes patrné vlivy evropské inspirace) situace výrazně jiná.[29] Uvedený model je – navzdory současné dominanci konstruktivistických společenskovědních teorií při studiu etnicity – chápán spíše primordialisticky, tedy jako cosi přirozeného a něco, k čemu je v rámci sebeurčení[30] žádoucí směřovat (kupříkladu rozpad Československa a Jugoslávie či sjednocení Německa na počátku devadesátých let 20. století nebo současné; viz referenda z roku 2014 – Skotové či 2014 a 2017 – Katalánci). Ačkoli je etnické (v praxi tedy horizontální) dělení pouze jednou z možných podob kolektivních identit, je v teorii i každodenní praxi mnohdy stále vnímáno jako cosi významného. Téměř všechna evropská etnika s více než milionem příslušníků tak dnes disponují národním státem (nejvýraznější výjimky představují Katalánci a Galicijci); totéž

---

29) Mimo Evropu je možno nalézt řadu nestátních etnik čítajících i desítky milionů příslušníků (kupříkladu v Indii, Indonésii, Číně, Nigérii aj.).

30) Tímto vágním pojmem, zmiňovaným i v Chartě OSN a dalších významných mezinárodních dokumentech, se rozumí „… právo každého národa svobodně rozhodovat o své nezávislé existenci a o svém hospodářském, společenském a kulturním rozvoji“; POTOČNÝ, Miroslav, *Deklarace zásad mírového soužití*, Praha: Univerzita Karlova, 1972, s. 59. Stejný princip ovšem může být (v kontextu dobových a politických konotací) paradoxně považován i za destabilizující a nepřípustný separatismus.

platí i o některých méně početných etnických pospolitostech (Islanďané, Lucemburčané, Malťané, Černohorci…).[31] Absence národního státu může být také do určité či i značné míry suplována výraznou autonomií na regionalně-etnické bázi (Katalánsko, Baskicko, Faerské ostrovy, Jižní Tyrolsko, Gagauzsko…); zmínit je možno i lokální etnické parlamenty – ať již iniciované a vytvářené zdola (Sámové v Norsku, Švédsku a Finsku, současné snahy v Lužici) či shora (etnické menšiny v Maďarsku či srbské Vojvodině).

Etnika bez vlastního státu jsou bezesporu mnohdy handicapována; v řadě případů také splývají s pravými národnostními menšinami (tj. přesahy či enklávami etnik, majících vlastní národní stát, na teritoriu jiné státní formace). Z politické praxe je ovšem zřejmé, že jen malá část z tisíců etnik světa může národní stát vytvořit. Paradoxně také o vlastní plnou samostatnost některé národy ani výrazněji nestály (viz Makedonci, Moldavané či Bělorusové před rokem 1991); vize jiných (například Kurdové) se naopak – navzdory početní velikosti či významu – ani po desetiletích snah (prozatím?) nenaplnily či byly potlačeny (Tibeťané).

Nestátní etnika se samozřejmě navzájem (z kvantitativního[32] i kvalitativního hlediska) výrazně liší – v daném kontextu tak dochází i k pokusům o jejich klasifikaci. Zcela zásadním hodnotícím prvkem je přitom zejména míra jejich politické zformovanosti – fakt (ne)existence autonomních struktur populace a stupeň garantova-

---

31) Specifické případy pak tvoří některé z mikrostátů (Lichtenštejnsko, Monako, San Marino, Vatikán), jež jsou (na rozdíl kupříkladu od Malty a nově do značné míry i Andorry) spíše nežli etnicky definovanými státními útvary politickými relikty historického členění Evropy.

32) Obecně problematické stanovení exaktních a relevantních údajů o počtu příslušníků konkrétního etnika je v případě menšinových populací (dvojí či vícečetná identita; politické vlivy; psychologické aspekty…) mnohdy ještě podstatně komplikovanější. Viz ŠATAVA, Leoš, *Kolik je Čechů, Velšanů, Kalmyků…? K problematice početních údajů o etnicitě*, in: Studia Ethnologica Pragensia, č. 1, 2011, s. 27–35; převzato in: ŠATAVA, Leoš, *Etnicita a jazyk. Teorie, praxe, trendy: čítanka textů*, Brno: Tribun EU, 2013, s. 45–53.

ných politických, jazykových a kulturních práv. Jedním z možných dalších dělení je kupříkladu typologizace, zvažující míru stabilizovanosti pozice etnika – zejména v souvislosti s rovinami asimilace/revitalizace, předáváním jazyka mladé generaci anebo s vyhraněností etnické/regionální identity.[33]

Regionální jazyky

Vedle jednoznačně (především jazykově) vymezených a definovaných etnik je však v Evropě možno setkat se i s řadou případů, kdy existence jazyka negeneruje či neimplikuje etnicitu (respektive politické snahy). Případné aktivity uživatelů takovýchto jazyků většinou zůstávají v ryze kulturní rovině.[34] V některých případech je o etnickém vědomí možno mluvit alespoň u části populace (v kontextu publikace kupříkladu Aromuni), jindy splývá s regionální sebeidentifikací (Kašubové, Astuřané) anebo absentuje téměř zcela (Gaelové, Friulové, Miranďané).

Osobitou kategorii představují také tzv. regionální jazyky na pomezí výrazného dialektu a samostatného jazyka (například varianty okcitánštiny, dolnoněmčina, asturština, limburština, burgenlandská chorvatština, latgalština aj.).[35] Výrazný trend současnosti – pozitivní

---

33) BAAR, Vladimír, *Evropské minority ve 21. století*, in: Mezinárodní politika, roč. 30, č. 5, 2006, s. 5–6.

34) K vymezení a komponentám regionálních jazyků: WICHERKIEWICZ, Tomasz, *Języki mniejszościowe i regionalne w Europie – problemy typologii*, in: WROCŁAWSKA Elżbieta – ZIENIUKOWA, Jadwiga (eds.), *Języki mniejszości i języki regionalne*, Warszawa: Slawisticzny Ośrodek Wydawniczy, 2003, s. 73–78.

35) AGARIN, Timofey – HORNSBY, Michael, *Caught in the middle? Regional languages between the national past and a European future*, in: RÓKA, Jolán (ed.): Concepts & Consequences of Multilingualism in Europe. Budapest: BKF Fenntartói Kft., 2010; ŠATAVA, Leoš, *Regionální jazyky v současné Evropě*, in: Eurolingua 2004, Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005; v krácené formě převzato in: ŠATAVA, Leoš, *Etnicita a jazyk. Teorie, praxe, trendy: čítanka textů*, Brno: Tribun EU, 2013, s. 41–44. Viz také: WICHERKIEWICZ, Tomasz, *Regionalne języki kolateralne Europy – porównawcze studia przypadku z polityki językowej*, Poznań:

celospolečenský náhled na menšinové, regionální a alternativní fenomény, se v řadě případů projevil jejich (oficiálním) „povýšením" – prosazením se do kategorie zformovaného jazyka,[36] aniž by bylo třeba disponovat „armádou a válečným loďstvem".[37]

Existence svébytného (regionálního) jazyka však v současných podmínkách ještě nutně nemusí znamenat existenci vyhraněného etnického celku a jeho identity. Gaelsky hovořící obyvatelé Skotska se cítí být Skoty, stejně jako anglofonní složka této země; Kašubové v Polsku, Okcitánci ve Francii, Astuřané ve Španělsku a mnozí další sice udržují a rozvíjejí svůj jazyk a kulturu – současně se však (většinově) identifikují (také) s majoritním etnikem. V některých případech dochází k formování a etablování lokálního jazyka i z politické potřeby – viz posun lucemburštiny či monegaštiny (monégasque) do role státních symbolů. Takovýto idiom může za příhodných podmínek v relativně krátké době dorůst i do postavení plnohodnotného jazyka (makedonština).

U řady – zejména periferních a ekonomicky slabších (Korsika, zóny okcitánských dialektů…), někdy však i u ekonomicky naopak nadprůměrně rozvinutých regionů (Piemont) – není také místní jazykový kód primárním činitelem lokálních politicko-ekonomických aktivit a ambic, ale spíše jen jejich symbolickým doplňkem či atributem.

Aktivity na poli evropských regionálních jazyků tak dnes většinou nevykazují výrazné národotvorné nebo politické aspirace (ve smyslu snah o vlastní státnost či autonomii). Také etnické vymezení

Wydawnictwo Rys, 2014.

36) V intencích „Ausbausprachen" sociolingvisty H. Klosse; KLOSS, Heinz, ‚*Abstand Languages*' *and* ‚*Ausbau Languages*', in: Anthropological Linguistics, roč. 9, č. 7, 1967, s. 29–41. Srov. DULIČENKO, Aleksandr D., *Slavjanskije literaturnyje mikrojazyki. Voprosy formirovanija i razvitija*, Tallin: Valgus, 1981; KLOSS, Heinz, *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800*, Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann, 1978.

37) V parafrázi aforistické definice přičítané sociolingvistovi Maxi Weinreichovi, že „… jazyk je takový dialekt, který má armádu a (válečné) loďstvo".

jejich uživatelů je často jen limitované – většinou bývá nahrazováno akcentem na kulturní fenomény a na *diversity management*. To ovšem neznamená, že etablování se nových jazyků nemůže mít vliv na latentní etnicitu jejich uživatelů. Zejména ve východní Evropě, kde je oproti západoevropskému, státně-občanskému pojetí pojmu „národ" stále výrazně pociťováno „osudové" herderovské sepětí jazyka a kultury s národní příslušností, se samozřejmě může stát i východiskem „národotvorných" (*nation-building*) snah.

Je možno setkat se i se specifickými případy: kupříkladu sefardské Židy je možno definovat současně nábožensky (judaisté), etnicky (Židé) i jazykově (ladino, jazyk vycházející ze středověké španělštiny a hebrejštiny). Stejně tak Karaimy je možno považovat za etnicko-náboženskou skupinu. V jiných případech je opět spíše nežli o etnicky definovaném celku možno hovořit o politicko-kulturní entitě (Skotové, Maňané, Ålanďané).

Řada populací disponujících uvedenými „jazyky bez etnicity" (Miranďané, Istrorumuni, Latgalové) či jen se slabou etnickou komponentou (Friulové, Kašubové, Aromuni) byla do publikace zařazena, neboť vykazuje velké množství shodných rysů s etnickými hnutími. V některých případech se tak při pojmenování uživatelů takovýchto jazyků vlastně nejedná o pravé etnonymum, neboť vychází z označení uživatelů jazyka, respektive jejich teritoriální (Východní Frísové) či konfesní (Pomaci, Lipované) příslušnosti.

Regionální jazyky jsou v knize zastoupeny pouze neúplným výčtem (zejména nejvýraznějšími příklady anebo v případě, kdy daná populace vedle ryze jazykových snah vykazuje i další aktivity). Snaha o komplexní začlenění uvedené kategorie by rozsah i pojetí publikace neúměrně zatížila.

Vnitřní členění publikace

Kniha je koncipována jako soubor základních informací o aktuální situaci více než pěti desítek populací, na jejichž příkladě je možno blíže ozřejmit, komparovat, analyzovat a interpretovat řadu prvků problematiky (evropských) nestátních etnik.

Text si blíže všímá zejména autochtonních minoritních etnických či jazykových populací z rozličných koutů Evropy (včetně tří příkladů z Ruské federace, uváděných ke konci přehledu),[38] které v současnosti nedisponují svým národním státním útvarem. Ačkoli jsou mezi nimi značné rozdíly co do početnosti, míry etnicity, (ne)existence kulturní či politické autonomie, společenského nebo ekonomického významu či trendu či stupně asimilace (respektive revitalizace), přesto mají mnohé společné. Jedná se především o určitou míru handicapu, pokud jde o (zjevné či latentní) limity možnosti užití jazyka, diskriminaci, praktické problémy při volbě partnera či výchově dětí a další, často subtilní psychologické momenty). Cílem textu je tedy umožnit pohlédnout na evropský kontinent z jiné perspektivy, než bývá obvyklé. Publikace současně usiluje také o to, reflektovat ambivalentní koexistenci procesů etnojazykové asimilace/revitalizace.

Jako určitý pandán a komparační materiál k situaci v Evropě jsou do přehledu začleněny také tři příklady z jiných kontinen-

---

38) Teritoria Ukrajiny, Běloruska či evropské části Ruské federace jinak zůstala mimo rámec větší pozornosti textu. Jejich bližší začlenění by dimenzi knihy neúměrně rozšířilo (zejména pokud by do geografického vymezení Evropy bylo plně zahrnuto i severní předhůří Kavkazu s jeho neobyčejně pestrou etnickou a jazykovou skladbou).

Součástí představených teritorií je naopak i Grónsko, zeměpisně již řazené k Severní Americe, politicky však spjaté s Dánskem.

tů (Čerokíové v USA; Maoři na Novém Zélandě; původní etnika na Tchaj-wanu). Ačkoli se jedná o populace žijící ve vzdálených koutech zeměkoule, je i tyto kauzy, vzhledem k silnému vlivu evropské (především britské), respektive euroamerické společenskovědní a právní tradice v uvedených zemích, možno do značné míry chápat v kontextu evropskosti – mj. na rovině současných etnojazykových revitalizačních snah západní civilizace.

Při vzniku textu bylo třeba vypořádat se i s problémy vyplývajícími mj. z nutnosti prezentovat zhuštěně na přibližně stejné ploše zásadní informace o velkých, etnopoliticky a kulturně plně zformovaných národech (Katalánci, Baskové), stejně jako na druhé straně o početně i jinak marginálních, spíše jen jazykově a kulturně se vymezujících populacích typu Severních Frísů, Kvenů, Meglenorumunů apod. Tyto drobné skupiny tak mohly být paradoxně představeny daleko podrobněji – to však bylo současně i jedním z cílů práce, neboť aktuální a detailní fakta o nich jsou často jen obtížně dostupná či dohledatelná.

V daném kontextu je podle míry přítomnosti a intenzity etnického faktoru možno zhruba odlišit tři hlavní typy evropských nestátních etnojazykových pospolitostí (hranice mezi nimi jsou ovšem neostré a fluidní):

Typ A: Kulturně a politicky zformovaná etnika

Příkladem mohou být početné populace typu Katalánců či Velšanů s vyhraněnou etnickou sebeidentifikací, opírající se často o etnopolitickou tradici sahající daleko do minulosti a v řadě případů disponující výraznou politickou či alespoň kulturní autonomií včetně širokých možností užití vlastního jazyka.

Do této kategorie je však možno stejně tak řadit i početně nevelké populace (Faeřané, Sámové), pokud u nich došlo k (do)formování etnické identity a prosazení širokých kulturních a politických možností.

Takovéto etnické populace naplňují – při vědomí ošidnosti zobecnění – většinu znaků obecné představy národa. Většina z nich se nachází na západě Evropy.

Typ B: Jazykové a regionální skupiny s limitovanou mírou etnicity (včetně skupin vymezených nábožensky a sociálně)

Do dané kategorie spadá široká a nesourodá škála populací. Ty se většinou vyznačují především jazykovými a kulturními specifiky (Astuřané, Kvenové, Latgalové); další je možno definovat nábožensky (Pomaci, Lipované) anebo i sociálně (irští/britští Travellers, Jenišové). Jejich identita bývá často regionální; rovina etnické sebeidentifikace je většinou slabá či rozkolísaná; respektive tvoří podmnožinu dominantní „střešní" identity (Kašubové, Friulové).

Přes poměrně časté případy administrativní autonomie minoritních regionů (Ålanďané, Korsičané, Maňané) je výrazným prvkem této skupiny spíše malá či zcela absentující politická rovina opírající se o etnicitu. Snahy uvedených populací tedy většinou setrvávají v ryze jazykové a kulturní rovině. Jejich (celo)společenský význam a vliv je mnohem nižší než u etnik kategorie A; mnohdy je dokonce omezen na pouhý folklorní rámec.

Typ C: Jazykově definované populace

Jedná se většinou o početně limitované populace, jejichž hlavním diferencujícím znakem je jazyk (Latgalové, Žemaiťané, Vilamovičané). V některých případech (Okcitánci, Dolnoněmci) však může být počet uživatelů jazyka naopak značný. Mnohdy se také jedná o teritoriálně dlouhodobě oddělenou část určitého státního národa, u níž je nesnadné rozhodnout, zda se již jedná o samostatnou (etno) jazykovou skupinu, či zlomek mateřského etnika (tornedalští Finové, burgenlandští či moliští Chorvati).[39]

Uvedené dělení je ovšem pouze přibližné a nutně subjektivní; řada populací (kupříkladu Galicijci, Lužičtí Srbové, Západní Frísové) se nachází na pomezí kategorií „A" a „B". Další populace (Kvenové, Severní Frísové), u nichž lze kromě dominantních jazykových

[39] V dané souvislosti tak není v některých případech jednoznačné, zda psát přívlastek v názvu etnojazykové populace velkým, či malým písmenem.

aktivit doložit i určité tendence na rovině vznikající etnicity, by opět bylo možno zařadit jak do typu „B“, tak i „C“.

Problém představuje také (především západoevropské) občanské pojetí národa; například Lužičtí Srbové se tak mohou souběžně definovat i jako Němci, Galicijci zase jako Španělé. Obtížná je také generalizace zahrnující celé etnikum: kupříkladu u vojvodinských Rusínů vznikla osobitá etnicita, u jiných částí rusínské populace spíše nikoli…

V jiných případech (alespoň u části) populace došlo k zformování etnického vědomí, aniž by tato skutečnost byla doprovázena výraznějšími politickými snahami (Aromuni, Ladinové). V opačném gardu ani fakt administrativní autonomie menšinového regionu nemusí nutně vést ke vzniku plnohodnotného etnického vědomí (Friulové, Astuřané).

Základní údaje – vysvětlivka

U každé etnojazykové populace jsou v záhlaví uvedeny základní informace o její územní lokalizaci, početnosti,[40] míře autonomie a možnostech na poli školství a mediální produkce. Použita je hodnotící škála 1–5, při které stupeň 1 značí velmi malou hodnotu daného faktu a stupeň 5 naopak hodnotu značně vysokou.

Přes určitou vágnost uvedené škály se lze domnívat, že udané hodnoty reflektují současnou situaci daného etnika a že mohou být recipovány jako validní. V některých případech (špatná dostupnost údajů; rozptýlenost etnika do více státních útvarů aj.) je třeba zmíněné údaje chápat pouze jako orientační a neúplné.

Zkratky:
ZŠ – základní školství;
SŠ – střední školství;
VŠ – vysoké školství;
TV – televizní vysílání;

---

40) Srov. pozn. 32.

KULTURNĚ A POLITICKY ZFORMOVANÁ ETNIKA

BASKOVÉ

4 + 3 = 1

baskičtina

Státní útvar/teritorium: Španělsko (autonomní regiony Euskadi, Navarra), Francie (jihozápad země);
Počet příslušníků etnika/populace: zhruba 1,8 milionu (etnické/regionální vědomí);
Autochtonní jazyk: baskičtina;
Počet mluvčích: 500–800 tisíc (z toho 50 tisíc ve Francii);
Kulturní možnosti: Španělsko 5, Francie 2;
Míra autonomie: Španělsko 5 (politická – regiony Euskadi, Navarra);
Školství: Španělsko ZŠ 5, SŠ 5, VŠ 4; Francie ZŠ 2, SŠ 1, VŠ 1;
Média: periodika/tiskoviny 4, rozhlas 4, TV 4 (Španělsko); periodika/tiskoviny 2, rozhlas 2 (Francie)

Tajemství původu

Kdo vlastně jsou Baskové? Ani původ tohoto etnika, ani klasifikace baskického jazyka (který jako jediný v západní Evropě nepatří do indoevropské jazykové rodiny!) nejsou doposud uspokojivě vysvětleny. Kořeny Basků (vlastním jménem *Euskaldunak*) bývaly donedávna hledány v oblasti Kavkazu; v současné době však převládá teorie o jejich prehistorickém původu předcházejícím příchod Indoevropanů. Méně seriózní či přímo fantaskní hypotézy hovoří o příbuznosti Basků s Berbery, indiánskými kulturami na protilehlé straně Atlantiku, či dokonce hledají jejich původ v bájné Atlantidě…

Baskové jsou v oblasti Pyrenejí připomínáni již v římských zprávách; i po vzniku vizigótského a arabského panství si udrželi nezávislost.[41] Ve

41) Slavný středověký francouzský epos *Píseň o Rolandovi* byl pravděpodobně

Torzo symbolu Baskicka, „dubu z Gerniky", bylo obestavěno altánem (1999).

středověkém království Navarra tvořili velkou část populace. Na přelomu 16./17. století bylo teritorium sedmi baskicky hovořících historických „provincií" definitivně rozděleno mezi Španělsko a Francii. Jedním z hesel baskických národních aktivistů je tak „Sedm v jednotě!" či početní symbol 4 + 3 = 1.

Rozšíření baskičtiny se však dnes již nekryje s hranicemi zmíněných sedmi krajů o rozloze 20 947 km^2. Ve Španělsku jí podle rozdílných údajů a kritérií hovoří zhruba 500–800 tisíc osob na teritoriu kolem sedmi tisíc km^2. Zdaleka nejsilnější pozici má baskický jazyk v provincii Guipúzcoa (baskicky Gipuzkoa) a výrazný je i ve východní Vizcayi (Bizkaya); jiné oblasti, jako Álava (Araba) či střed či jih Navarry (Nafarroa), jsou již do značné míry hispanizovány. Celkově tak dnes ve Španělsku tvoří baskicky hovořící jen asi 20–30 % populace zmíněných čtyř provincií. Relativně malý podíl baskických mluvčích v jejich mateřských regionech (kde dnes /2020/ žije téměř 2,9 milionu obyvatel, z toho v Navaře přes 660 tisíc) je nutno připsat jednak vlivu asimilace, jednak silnému přistěhovalectví z jiných oblastí Španělska. Řada osob také již jazyk neovládá, avšak z hlediska etnického, respektive regionalistického vědomí se stále považuje za Basky. Z 2,22 milionu obyvatel autonomního regionu (*comunidad*) Euskadi (Baskicko) se za Basky považuje přibližně 70 %, v Navaře pak zhruba 20–25 % populace.

---

inspirován střetem franského vojska s Basky při přechodu Pyrenejí.

Graffiti v hlavním městě Navarry Pamploně (Iruña) jako doklad životnosti baskičtiny (1992).

Velké množství Basků také od začátku 19. století emigrovalo do zámoří, kde dodnes najdeme početné baskické kolonie (Uruguay, Argentina, Venezuela, Mexiko, západní státy USA).

Ve Francii obývají Baskové jihozápadní kout země v okolí města Bayonne v podhůří Pyrenejí (baskicky je tento region zván Iparralde). Na ploše necelých tří tisíc km^2 zde dnes nalezneme 50–60 tisíc osob znalých baskičtiny. Národní uvědomění a etnojazyková vitalita jsou zde však podstatně nižší než na španělské straně hor.

Nelehká minulost...

Od 17. století byla postupně likvidována autonomie a výsady baskických krajů ve Francii i Španělsku. Odpor proti těmto centralizačním snahám byl umocňován výraznými rodovými vazbami a také kulturními osobitostmi Basků.

Novodobé baskické národní hnutí vzniká v polovině 19. století – je těsně spjato s bojem za zemská práva a výsady. Ke vzniku obrození přispěla také epocha romantismu s jejím zájmem o malá, polozapo-

menutá etnika a jazyky. Avšak ke skutečnému rozmachu národního hnutí došlo teprve na přelomu 19./20. století; mimořádně významnou vůdčí postavou byl Sabino (Sabin) Arana Goiri, považovaný za otce moderního baskického nacionalismu. Tehdy vznikla první národní strana, baskická vlajka (*ikurriña*), sílí myšlenky na rozvoj jazyka i politického postavení baskického regionu a etnika.

Meziválečné období je dobou zápolení mezi baskickými snahami a centralismem madridské vlády. V roce 1936 se však Baskicku (stejně jako již dříve i Katalánsku) dostalo po dlouhé době opět široké autonomie; baskičtina se nakrátko stala jazykem úředního styku a školství. Po vítězství frankistů ve španělské občanské válce, v níž Baskicko stálo na straně republikánů, však byla již v roce 1937 tato autonomie zlikvidována a baskický jazyk a kultura byly následně vystaveny tvrdým represím.

Protibaskická, hispanizační politika pak trvala téměř čtyři další desetiletí. Baskický ráz kraje byl narušován i přistěhovalectvím z jiných regionů státu. V roce 1959 došlo ke vzniku militantní baskické organizace ETA. Cíle baskických aktivistů se ovšem lišily – sahaly od dílčích výhod přes autonomii až k vytvoření samostatného státu. V rámci těchto požadavků docházelo od šedesátých let až do nedávné minulosti k řadě násilností (pumových atentátů, vražd představitelů španělského státního aparátu apod.).

„Vstupujte až po zastavení vlaku“ – nápis v baskičtině na hraně nástupiště metra v Bilbau (Bilbo) (1999).

Oblasti obývané Basky ve Španělsku a Francii.

... a nadějná přítomnost

Po skončení frankistické epochy (1975) se vztah madridského centra k regionům zásadně změnil. V souvislosti s celkovou administrativní přestavbou země byl v roce 1979 Baskicku (Euskadi) přiznán autonomní statut (teritoriálně v rozsahu tří historických provincií na ploše 7234 km^2); samosprávným regionem se v roce 1982 stala i Navarra. Od té doby došlo k nebývalému rozvoji baskického jazyka a kultury. Samozřejmostí je dnes výrazně rozvinuté baskické školství, periodika a knižní produkce, rozhlasové a televizní vysílání, kurzy jazyka pro dospělé… Díky tomu se počet baskicky hovořících zvyšuje – ob-

rození jazyka i etnického vědomí Basků je jedním z příkladů uskutečnitelnosti etnojazykové revitalizace v podmínkách současného světa. Regiony Euskadi i Navarra disponují také lokální vládou a parlamentem – tato skutečnost výrazně ovlivňuje politickou emancipaci i ekonomické aktivity. Určitým specifikem Baskicka je, že oproti mnoha jiným okrajovým oblastem evropských zemí, obývaných rovněž etnickými menšinami, není hospodářsky slabým a chudým regionem – to se odráží i na životním standardu a sebevědomí Basků. Ve velkých průmyslových městských centrech (jako jsou San Sebastian či Bilbao) ovšem stále dominuje spíše španělština.

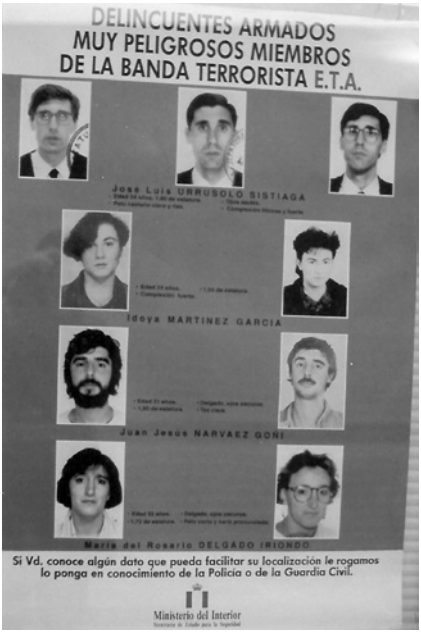

Podobizny policejně hledaných aktivistů organizace ETA na nádraží v pohraničním městečku Irún (Irun) (1992).

Vzhledem k nebývalému a uspokojivému rozvoji řady rovin života Baskicka od konce sedmdesátých let byl očekáván i konec zdejšího radikálního nacionalismu. Plně však k němu nedošlo – část Basků dosud neopustila vidinu samostatného státu a některé skupiny, zejména ETA, stále (přes změnu politického a společenského klimatu v zemi) pokračovaly v prosazování svých požadavků násilnými formami. Zatímco na francouzskou stranu Pyrenejí dolehly militantní aktivity jen v malé míře, španělská část Baskicka byla ještě po roce 2000 jednou z etnicky nejvíce neklidných oblastí západní Evropy. Teprve vývoj druhé dekády 21. století přinesl naději na ukončení násilí v oblasti. V roce 2011 ETA oznámila ukončení ozbrojeného boje a v květnu 2018 vyhlásila své definitivní rozpuštění.